

KOER POLE SÜÜDI

Tekst: Erast Parmasto

Foto: Sulev Järve

Veel ennesõja-aastail kehtestati tollases Nõmme linnas mõõduka suurusega koerte maks. Peamiseks põhjenduseks toodi seal nende loomade süü puust telefoni- ja elektripostide mädanemisel. Teatavasti on penidel kombeks oma, aga ka endale soovitatavat piirkonda märgistada puutüve alusele ühe sirtsu laskmisega. Linnatänavail puid vähe, neid asendasid samaväärsed puidust postid. Eks olnudki sel ajal nii, et juba mõned aastad pärast tulpade püsti ajamist hakkas nende maapinnalähedane osa pehastuma. Sageli ilmusid sinna ühe torikseene viljakehad; meie ainus seeneteadlane Elmar Lepik oli neile nimeks andnud koerapehik. Vaevalt ta selle nime ise välja mõtles, küllap kuulis rahvasuust.

Tegemist oli ebaõiglase eksiarvamusega. Postid-tulbad olid tollal antiseptikuga immutamata või oli kasutatud toimeaine nõrk ja vihmadega ärauhutatav. Kõik puitkonstruktsioonid kipuvad mädanikest nakatuma just maapinna tasemel: seal on niiskem kui kõrgemal, samas ei tee ka liigniiskus liiga. Ülemöödunud sajandi teisel poolel kasutati majavammi, sama tüüpi pruunmädanikku tekitava seene tõrjeks puudu määrimest kange keedusoolalahusega. Niisiis oleks Nõmme linnaisad pidanud koeri hoopis kontidega premeerima, mitte aga maksustama.

Puuposte, vanu tarasid, puitsildu, immutamata raudteeliipreid ja muid rajatisi mädandav seen kasvab ka

raiesmikel kuusekändudel. Teda leidub loodusemetsadeski kuuse, harva ka männi ja haava ning üliharva mõne teisegi lehtpuu lamatüvedel. Nii antigi seenele õiglasem nimi: mustjas kõrbik (*Gloeophyllum sepiarium*).

Seen on Eestis ja kogu põhjapoolkeral väga tavaline; meil on teda märgitud 210 korda, sageli pole ta esinemist aga vaevutud kirja panemagi. Pealt rooste-, hiljem mustpruun jalata kübar on karvaste vöötidega, kuni 8 sentimeetrit läbimõõdus, sageli rosettidena kasvav. Allkülg on ookerpruun, algul valgekirmeline, radiaalsete eoslehekestega, mis aga lehikseente omadest erinevalt on korkja või puitunud konsistentsiga. Lehikseentega pole kõrbikul midagi tegemist. Viljakehad kasvavad üks, kaks või mõned aastad, nii võib neid näha ka praegusel talvisel ajal. Eosed valmivad tavaliselt aprillist juulini ja pärast suvist kasvuperioodi oktoobrist novembrini, sel ajal seen levibki.

Seenest mädandatud puit muutub pruuniks – tselluloos kasutatakse ära, järele jääb peamiselt ligniin. Peagi muutub puit praguliseks ja laguneb kuubikuteks, mis sõrmede vahel pigistades pulbriks pudenevad. Tänapäeval on kombeks puitulpasid ja -rajatisi juba eelnevalt või kohe antiseptikuga töödelda, see on tõrjeks ka kõrbiku vastu. Metsades muudavad nad aga oksapuude lamapuidu hea struktuuriga metsakõduks ja kindlustavad koos teiste seentega metsamulla viljakuse püsimist ning paranemist.

lo

Mustjas kõrbik on Eestis ja kogu põhjapoolkeral väga tavaline.